

De muziek is er al...

Uitdagingen voor lokale groene politiek

Op zondag 8 oktober zijn er lokale verkiezingen. Voor de groene partij zijn deze verkiezingen politiek van groot belang. Er zal gekeken worden naar resultaten, en conclusies zullen getrokken worden over de sterkte van de partij. Was 2004 een tijdelijke opflakking na het debacle van 2003? Staat Groen! in een goede startpositie voor de federale verkiezingen van 2007? Hoeveel stemmen halen de groene kopstukken? Het zijn ongetwijfeld allemaal belangrijke vragen. Als de politieke discussie over de lokale verkiezingen alleen zou worden herleid tot dit soort vragen, missen we de kans om grondiger na te denken over lokale groene politiek in de 21ste eeuw en de rol van een groene partij in de toekomst. Ik probeer hieronder enkele persoonlijke beschouwingen uit te werken. Ze proberen meer algemene theoretische elementen te mengen met lokale praktijkervaringen. Ze bevatten ongetwijfeld nog heel veel vraagtekens, maar misschien is dat beter zo. In tijden van verkiezingen worden er al eens te veel 'zekerheden' en antwoorden rondgestrooid...

Terugkijkend op meer dan 20 jaar lokale politiek zijn er enkele grote veranderingen vast te stellen. Heel veel dingen waar lokale groene mensen zoveel jaar geleden voor ijverden, zijn nu 'gewoon' geworden. Er zijn overal zone 30-gebieden. Gemeenten noemen zich 'Fair Trade Gemeente'. Iedereen is ondertussen voor 'het' milieu, als je tenminste de kiesprogramma's moet geloven. De natuurbeweging heeft nu al vaak zowat een eigen kantoor in het hart van de lokale administratie. Het lokaal sociale beleid werd gemoderniseerd en werd minder paternalistisch. Stads- en dorpsvernieuwing kwamen op gang. Een groot deel van de toenmalige groene agenda is gerealiseerd, of zo lijkt het toch.

Tegelijk zijn er ook heel andere ontwikkelingen. Zo is er sprake van een enorme professionalisering van het lokale beleid. Een hedendaags raadslid moet zich

door veel meer en soms heel complexe dossiers heen ploegen. Beslissingen zijn steeds vaker onderdeel van omvattende beleidsplannen. Die plannencultuur werd onder meer door de Groenen vroeger altijd gevraagd. De plannen zijn er nu. Er is misschien minder willekeur, maar er is tegelijk ook meer onmacht. Een beleidsplan is vaak een soort kaderbesluit, een 'package deal' van goede en minder goede elementen. Er is een algemene verschuiving van handelingsvermogen naar uitvoerende instanties als autonome gemeentebedrijven. Misschien is – dankzij de Groenen – het gemeentehuis wel veel transparanter geworden, er is ook tegelijk minder dat het verbergen waard is, want dat gebeurt elders. En onder het mom van 'goed bestuur' is er een managementbenadering gekomen, die in veel gevallen een gevaarlijke ontideologisering verbergt. Daarvoor wordt dan de bevoegdheidsverdeling erg handig gebruikt:

fundamentele keuzes zouden op een hoger niveau worden gemaakt, en het lokale niveau zou moeten uitvoeren. Dergelijke stellingen worden in allerlei varianten gebruikt, voor heel verschillende politieke doeleinden. Veel lokale bestuurders vinden het vervelend dat de grote politiek zogenaamd binnendringt in het lokale niveau, wat leidt tot nog minder scrupules in het verdedigen van de eigen lokale belangen.

Maar er is meer. De schijnbare vergroening van de (lokale) politiek heeft tegelijk ook geleid tot een neutralisering van de meer fundamentele vragen die de Groenen altijd gesteld hebben. De cynische machtspolitiek van de grote partijen speelt daar handig op in. Ze hebben de flair om te stellen dat die Groenen zeer 'nuttig' zijn en goede ideeën leveren maar dat zij die wel uitvoeren. Naarmate groene politici hun rol zouden beperken tot een 'iets meer van het goede' (meer fietspaden, meer geld voor ontwikkelingssamenwerking, meer hoorzittingen, ...) spelen ze vaak onbewust in deze strategie mee.

Vanuit het perspectief van de ernst van de ecologische problemen is die 'neutralisering' een zeer slechte zaak. Men zou kunnen zeggen dat ondertussen – en dat is op zich al een groot succes – het 'gemakkelijke' stuk van de weg naar een duurzame maatschappij is afgelegd. Groene bijsturingen die het wezen van onze doorholeconomie niet al te zeer in vraag stellen, zijn doorgevoerd. Wat verder gaat, is niet 'haalbaar'. Tegelijk wordt elke dag duidelijk dat de hardnekkige ecologische problemen ernstiger zijn dan ooit, en ook heel erg 'dichtbij' gekomen zijn. Toen we in het begin van de jaren negentig de voorspellingen zagen voor de verwachte groei van het autoverkeer, leken die cijfers onwezenlijk. Ondertussen zijn ze ruimschoots overtroffen door de

werkelijkheid. Tegelijk heeft men in het officiële mobiliteitsbeleid blijkbaar elke poging opgegeven om ten gronde op die ontwikkeling in te grijpen. Lokale groene politici merken ook hoe het op dit moment moeilijker is dan enkele jaren geleden om iets te doen dat ingaat tegen de autocultuur.

Maar de milieuproblemen zijn wel niet meer weg te gommen: de luchtvervuiling doodt hier en nu mensen, het sterk veranderende klimaat bepaalt nu ook ons gevoel van veiligheid en niet enkel dat van mensen aan de andere kant van de wereld. Dat de burgemeester van de stad waar ik woon op een vraag naar een lokaal beleid voor luchtvervuiling enkel antwoordt dat "lucht tot de Vlaamse bevoegdheid behoort", is cynisch, kortzichtig en eigenlijk vooral dom. Niet alleen is de lucht niet gecompartmenteerd in 'lokale', Vlaamse, Belgische of Europese lucht, het miskent de realiteit en tegelijk ook de mogelijkheden om er iets aan te doen.

Naarmate de ernst van de ecologische crisis duidelijker wordt, groeit ook het maatschappelijke autisme. In zowat alle gemeenten wordt opnieuw de 'harde' politiek naar voor geschoven. Meer ruimte voor industrieterreinen, opnieuw uitbreiding op het vlak van woonzones en investeringen in tunnels en parkings, ... Net op het moment dat groene politiek meer dan ooit nodig is, wordt die voorgesteld als 'nu even niet aan de orde'. Er is evenwel niets 'softs' aan ecologische problemen, integendeel... Dat alles gebeurt in een klimaat van wat men 'verrechtsing' zou kunnen noemen. In veel gevallen is dat vooral een klimaat van toenemend egoïsme. Tot voor enkele jaren slaagden we er redelijk in de fall-out van de globalisering buiten de deur te houden. De gevolgen van een onhoudbare levensstijl konden we veilig afwimpelen op de andere kant van

de wereld, op de komende generaties of op het milieu. Naarmate al die dingen steeds minder kunnen, wordt er gekozen voor een vlucht vooruit in een soort 'renationalisering', economisch egoïsme en pleidooien voor een autoritaire stijl van 'leadership'. Die wordt aangestuwd door een bijna existentiële angst die steeds meer mensen ervaren door de toenemende complexiteit en versneling van de globalisering.

Groene politiek is een (postmoderne) erfgenaam van het Verlichtingsdenken. Groene politiek verdedigde het 'politieke'. Mensen worden beschouwd als burgers, die in een goed georganiseerde context keuzes kunnen maken. In de politieke organen zou de macht moeten liggen om waarneembare maatschappelijke keuzes te maken. En of er in een maatschappij meer of minder rechtvaardigheid wordt getolereerd is een politieke keuze, niet iets als een soort noodlot. Met die basishouding komt groene politiek steeds meer in het defensief. Politieke macht verschuift naar andere, 'niet-politieke' organen. De zogenaamd niet-ideologische marktlogica is het enige grote verhaal dat overeind blijft. Lokale bestuurders zijn 'managers' die zich niet met 'politiek' bezighouden. En de burger-consument wordt steeds meer enkel nog consument, die ook vanuit een consumentenlogica naar het publieke kijkt. Het 'milieu' is out. Er zijn wel vragen van levenskwaliteit, maar die worden liefst niet ideologisch gezien, maar enkel als consumentenkeuze, en daardoor zogenaamd moreel neutraal. Bij een groot deel van de bevolking is er een al dan niet onderhuids cynisme: men weet dat we globaal gezien helemaal de verkeerde kant uitgaan, maar we kunnen daar toch niets aan veranderen.

Groene politiek ging altijd al in tegen de opvatting als zou er iets bestaan als

zuiver lokale politiek. Het ging voor Agalev en Groen! niet zozeer om 'dorpsbelangen', maar wel steeds om mechanismen die evenzeer op lokaal als nationaal als internationaal niveau speelden. Het 'denk globaal, handel lokaal' was geen holle slogan. De dagelijkse praktijk van de lokale politiek bleek evenwel vaak erg taai in haar verzet tegen die ruimere groene kijk. En het was ook voor groene mandatarissen wel eens vermoeiend om als enige steeds die 'boven-dorpse' blik te moeten verdedigen. Nochtans zit net daar het unieke en niet te missen karakter van groene politiek.

Wat zijn nu vanuit die brede context dan de uitdagingen voor een eigentijdse groene politiek? Hieronder worden er enkele verkennend behandeld.

De toekomst is hier en nu. Een eerste uitdaging ligt op het snijvlak tussen globaal en lokaal. Een van de manieren om globalisering te omschrijven, is dat er geen 'hier' en geen 'daar' meer is. Wat wij hier doen, heeft gevolgen voor de andere kant van de wereld. En wat daar gebeurt, beïnvloedt de loop van de dingen hier. Naarmate we meer en meer vervlochten zijn, en onderling afhankelijk in ons voortbestaan, groeit bij velen de neiging om terug te vervallen in een naïeve en gevaarlijke 'hernationalisering'. Het is een gevaarlijke fictie te denken dat je in een eiland kunt terugtrekken, in de hoop dat de rest van de wereld aan je deur voorbij trekt. De eigentijdse vormen van identiteitspolitiek zijn al even fictioneel.

Een politiek die enkel 'lokaal' zou willen zijn, vermindert de ruimte van de politiek om bij te sturen. Een politiek die vanuit een globale blik lokaal andere wegen wil inslaan, heeft toekomst. Zo heeft het concreet geen enkele zin om te denken dat je lokaal wel 'verkeersbeleid'

kunt voeren, maar dat luchtvervuiling niet voor jou is. Mobiliteit is niet enkel 'sociaal' in de zin van: kunnen al onze bejaarden wel gratis op de bus of niet. Mobiliteit is sociaal in de zin dat meer of minder luchtvervuiling op lokaal niveau bepalend zal zijn voor de levenskansen van heel wat mensen, nu en in de toekomst, en dus ook van de lokale gemeenschap als geheel.

De mondiale problemen lijken zo 'groot' en zo moeilijk te beïnvloeden. Ze uiteten zich evenwel lokaal, en zijn ook lokaal te keren. Je moet bij wijze van spreken niet eerst alle 'structuren' of alle mondiale instellingen veranderen vooraleer je lokaal aan het werk kunt. Lokale gemeenschappen moeten geen eiland zijn dat zich afsluit van de wereld, maar wel plekken waar de toekomst vandaag al vorm krijgt. Een energierevolutie is heel concreet als je kunt beslissen of er in jouw stad of gemeente al dan niet een zonnedakenplan, een passiefhuiskantoor, een ecologisch renovatieprogramma en een CO₂-neutrale wijk komt.

Er is geen tegenstelling tussen hier en daar, ook niet voor groene politiek. Als groene politici zichzelf vastzetten in een puur 'lokale' benadering, dan missen ze de boot. Als groene mensen die denken enkel met de grote politiek en de fundamentele structuren en oplossingen bezig te moeten zijn neerkijken op het lokale, dan vergissen ze zich. De lokale conflicten over een bestemming van die of die plek, over de richting van een mobiliteitsplan, over meer of minder solidariteit in de relatie tussen bewoners, zijn in wezen globaal. De weerstand van andere partijen tegen groene voorstellen, is dezelfde als die van de 'grote' doorholeconomie. Het is aan de groene politici om dat verband tussen lokaal en globaal telkens opnieuw duidelijk te maken.

Strategisch is het goed om niet alle energie te laten weglekken in het gangbare systeem, dat zullen anderen wel doen. Groenen moeten niet zozeer enkel willen 'beheren', nog betere beleidsplannen schrijven, een nog langere reeks van amendementen maken binnen de agenda van de anderen, en elke bevoegdheid een beetje groener te maken. Dat zou de neutralisering van de groene kernvragen kunnen versnellen. Het is waarschijnlijk zinvoller een groot stuk van onze politieke energie te besteden aan het maken van plekken waar de toekomst, een andere en meer duurzame toekomst, nu al vorm krijgt. Projecten als 'beelden van een groene stad' die aangeven hoe een andere stad er ook uit zou kunnen zien, zetten de noodzakelijke stap vooruit. Er is immers nood aan een nieuwe lading ideeën, zoals de zone 30 toen, die binnen x aantal jaar door de anderen als normaal zullen worden beschouwd. De strategie van de beelden geeft ook de kans om uit te breken uit de agenda die de andere partijen zo graag aan de Groenen willen opleggen.

Die groene politici die beleidsverantwoordelijkheid dragen, kunnen binnen hun gemeente of stad een aantal van die toekomstgerichte voorbeeldprojecten, die net liggen op het snijvlak van globaal en lokaal, realiseren. Niet alleen komt zo de hele wereld dichterbij, de oplossingen komen ook. Als daarbij ook nog eens zoveel mogelijk wordt gekozen voor (internationale) samenwerking met andere steden en gemeenten, dan groeit een netwerk van lokale besturen die echt globaal willen denken. En dan kan blijken dat sommige veranderingen lokaal veel gemakkelijker te realiseren zijn dan in een strategie die enkel de globale structuren zou willen veranderen.

Het politieke redden. De tweede uitdaging is van een andere aard, al hangt ze

samen met een aantal ontwikkelingen van de globalisering. Het zou kunnen dat het onderliggende concept dat groene politici hanteren over wat een democratie is of zou moeten zijn deels door de feiten achterhaald is. De manier waarop we maatschappelijke vragen als 'politiek' zien, de manier waarop we mensen als burger willen benaderen, de manier waarop we de politieke arena als een plaats van georganiseerd en waarneembaar meningsverschil zien, dat alles staat misschien onder druk, of is feitelijk door een ander model van democratie vervangen¹. Maar dat wil niet zeggen dat ook het geloof in het politieke als dusdanig moet worden opgegeven.

Misschien gaat het hier over een hele reeks kleine politieke gevechten, maar ze zijn zinvol voor het politieke project dat de Groenen voorstaan. Hoe een werkbaar tegengewicht bieden tegen de 'outsourcing' naar allerlei uitvoerende en zogenaamd autonome structuren van wat in wezen politieke beslissingen zijn? Hoe het idee van participatie van burgers redden enerzijds van de 'vermoeidheid' van de inspraakcultuur en anderzijds van het oprukkende consumptisme bij burgers? Hoe het idee van de broodnodige veelkleurigheid van de politiek redden van een politiek stelsel waarin strategische machtsberekening vaak nog het enige criterium is?

Groene politici, zeker op lokaal vlak, zullen wat dit betreft vaak het gevoel hebben een achterhoedegevecht te voeren. Het is evenwel een zinvol gevecht, als het ook op de juiste manier gevoerd wordt. Groene partijen in het algemeen zullen nog meer dan vroeger moeten leren dat partijstructuren op zich geen doel zijn. Het is bij wijze van spreken niet omdat je zelf x aantal vergaderingen en niveaus in je eigen lokale afdeling hebt dat je de democratie in het alge-

meen vooruit helpt, integendeel. Het is wel zinvol permanent te onderzoeken hoe een democratische partijcultuur vorm kan krijgen in een context waar engagement en het willen behoren bij een club een heel andere betekenis hebben dan 20 jaar geleden. Ten koste van alles structuren en vormen willen behouden die misschien niet meer van deze tijd zijn, heeft niet zoveel zin. De algemene cultuur van 'anders' aan politiek doen, die altijd zo bij groene politiek heeft gehoord, blijft echter een waardig alternatief voor het cynisme van de groten.

Op lokaal vlak is groene politiek vaak een erg eenzaam gebeuren. De dagelijkse praktijk van heel wat raadsleden is er nog altijd een van permanent belachelijk gemaakt worden, gekleinereerd worden en moeten toekijken hoe een groen voorstel dat eerst over de hele lijn werd afgeschoten een tijd later toch wordt doorgevoerd door de anderen. Nu de trend naar een managementbenadering sterker wordt, en besturen steeds meer als 'niet-politiek' wordt beschouwd, wordt de positie van groene politici er niet gemakkelijker op. Het blijft evenwel meer dan ooit zinvol en nodig dat een 'andere' stem steeds opnieuw weerklinkt.

De verbeelding aan de macht. Een wapen dat groene politici steeds gehad hebben, zeker ook op lokaal vlak, is dat van de verbeelding. Dat instrument op een juiste manier inzetten, blijft zeker erg belangrijk. Lokale groene politici moeten in staat zijn de beste groene voorstellen uit te werken, ze moeten ook in staat zijn goed te besturen en groene ideeën in praktijk om te zetten, ze moeten ook op een verantwoorde manier met machtsstrategieën kunnen omgaan. Maar het blijft evenzeer nuttig en nodig om de verbeelding te koesteren. Een goed gekozen straatactie, als

aanklacht tegen de commercialisering van het publieke domein, kan meer waarneembaar en efficiënt zijn dan een zoveelste tussenkomst in een gemeenteraad waar toch geen journalisten meer naartoe komen... omdat de kranten niet meer willen investeren in politieke berichtgeving.

Het gaat hierbij evenwel om meer dan strategische keuzes over campagne-instrumenten. Het koesteren van de verbeelding, via humor, of via onverwachte ingrepen is ook een strategie tegen inkapseling en neutralisering. Wie enkel werkt via de steeds professioneler wordende kanalen van de lokale politiek, en enkel het zoveelste beleidsplan probeert te doorworstelen, dreigt een zekere schermblindheid te ontwikkelen. Een andere wereld moet eerst gedacht worden, aan de andere kant van wat 'haalbaar' is. Gelukkig bestaan er geen blauwdrukken van de 'ideale' groene maatschappij. Maar uitdagende en fragmentaire beelden maken van een wereld die anders en beter is, en dat via flitsen van verbeelding, dat blijft een onderdeel van een groene machtsstrategie.

De waarde van groen. Een vierde uitdaging voor groene politiek in het algemeen, en dus ook op lokaal niveau, is het ontwikkelen van een verhaal van waarden. Groene politiek heeft in essentie te maken met de vraag naar de waarde van de dingen. Is de waarde van wat echt belangrijk is in het leven uit te drukken enkel in cijfers van economische groei, inkomen, consumptievermogen, prestatie ...? Is een wijk goed aangelegd als de auto's goed kunnen doorstromen en iedereen voor zijn eigen deur kan parkeren, of is het beter als kinderen op straat kunnen spelen zonder dat hun ouders de hele tijd bang moeten zijn? Is het in het belang van de stad als een cultuurbeleid ondergeschikt

wordt gemaakt aan een beleid van 'city marketing' dat streeft naar meer toeristen en meer 'gebruikers' van de stad? Of is het een grotere waarde als er in een stad culturele plekken zijn waar het experiment en het onverwachte thuis zijn?

Eigentijdse lokale politiek wordt in wezen voor een groot stuk aangestuurd door emoties van burgers die hun basis vinden in globale oorzaken. De toenemende versnelling en complexiteit die samenhangen met de globalisering leiden tot diepe gevoelens van angst en vervreemding bij steeds meer mensen. De groter worden individualiseringsdruk die zich dan nog vooral uit in het consumptieve domein ("je bent wat je consumeert") drukt op de schouders van velen, en uit zich in depressies en zelfmoorden. De vaak eenzijdige vertaling van deze gevoelens, vooral door de rechtse partijen, weegt steeds zwaarder op de politieke agenda. Op enkele jaren tijd ontstond er een grondige verschuiving in de discussies over b.v. veiligheid of samenleven. Door hun angst om actief mee te denken aan een progressief verhaal over waarden, konden progressieve en groene politici te weinig weerwerk leveren.

De positie van de Groenen, die vroeger wel eens werd omschreven als "niet links, niet rechts, maar averechts" biedt uiteindelijk nog altijd een aantal aanknopingspunten voor een eigentijdse progressieve positionering. Als het linkse verhaal te zeer gereduceerd wordt tot een 'recht' op materiële rijkdom en consumptiekracht, met de ecologische grenzen als tweederangsproblemen dan is daar weinig progressiefs aan, zelfs integendeel. Als groene politici het groene verhaal zelf zouden herleiden tot het veilig stellen van de esthetische privileges van de middenklasse, dan heeft een groene partij weinig zin. Als het progressieve project wordt herleid

tot de strategische machtsbelangen van partijen die zich 'links' noemen, los van de inhoud van dat project, dan is er bijzonder weinig 'voortgang' in de progressiviteit. Als groene partijen er niet in slagen het ecologische vraagstuk als een rechtvaardigheidsvraagstuk te formuleren, en hun rol enkel zien als een 'iets meer dan', dan is er voor groene partijen geen toekomst. Dit zijn grote vragen, maar ze uiten zich in veel opzichten ook op het lokale vlak. Een groene partij heeft ook op lokaal vlak de taak om niet alleen maar maatregelen of voorstellen te formuleren, of dingen te 'regelen'. Groene politiek was altijd ook al een fundamentele, meer culturele kritiek op een wereld die de verkeerde richting uit gaat. Het is een illusie te denken dat een duurzame maatschappij te bereiken is op louter 'technische' wijze, en hoe langer we die fictie in stand houden, hoe groter de conflicten zullen worden. Of, in andere woorden, een groene strategie die enkel gericht is op ecologische modernisering,

is gedoemd om te falen. Voor groene politiek kan het lokale niveau ook in dit verband het terrein zijn waar kan worden gezocht naar een ander verhaal. Dat zal ook een verhaal over waarden moeten worden. De 'rijkdom' van een lokale gemeenschap ligt ook in zuivere lucht, in plekken die niet gecommmercialiseerd zijn, in de gezondheid van de bevolking, maar ook in het zoeken naar een collectieve identiteit die niet 'uitsluitend' is, in het tegengaan van de spirituele leegte van de consumptiecultuur, in het besef van de vrijheid die schuilt in het aanvaarden van de ecologische grenzen. Met de verbeelding en de dwarsheid die hun eigen is, zouden groene politici ook op lokaal vlak met dit soort vragen bezig moeten en mogen zijn. Ze kunnen ze verwoorden in een algemeen discours over de dingen die echt van waarde zijn en in voorstellen die op originele en 'muzikale' wijze prikkelen tot dwarsdenken.

Jan Mertens

11

[Bio]

Jan Mertens is medewerker van de Politieke Cel van Groen! en ook voorzitter van Groen!Leuven

[Noot]

- ¹ Zie b.v. niet gepubliceerd artikel van Ingolfur Blühdorn, Depoliticisation, Delegation, Leadership: On the Efficient Management of Late-modern Complexity. <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/nicosia/ws21/Bluehdorn.pdf>